

práv v oněch vyhrazených oborech připravovalo tedy hned od počátku možnost rozluky.

Rozmnožení a utužení práv královských bylo by bývalo zároveň sesílením a utužením spojení obou států; zmenšení práv královských znamenalo uvolnění svazku a přinášelo předtuchu příští rozluky. A vůbec již ve způsobu a ve skutečnostech, na nichž spočívalo založení unie, vězel také již zárodek příštích konfliktů.

A tak jediné, co v posledních létech obě země ještě spojovalo, bylo vlastně jen geografické sousedství a potřeba, žítí spolu v míru, aby tak útoky z venčí spojenými silami lépe mohly odrážeti a zabezpečiti si klidný vývoj. Spojení obou království k jediné politické moci zůstávalo jediným účelem unie a vyplňovalo celou její podstatu — téhož účelu bylo lze ovšem dosáhnouti pouhým obranným spolkem.

A také od r. 1890 na všech stranách množily se příznaky, že dějinný vývoj pohybovati se bude v tomto směru, k pouhému smluvnímu obrannému spolku dvou samostatných říší skandinavských. Množily se úkazy, jež znamenaly předtuchy budoucích bojů nastávající éry, o níž bude řeč v příští kapitole, bojů prudkých, politicky silně radikálních, ale čestných, ukončených smírem potěšitelným, neboť na obou stranách vždy ještě se našli mužové, kteří popularitě u širokých vrstev nedovedli obětovati své dobré jméno a lepší přesvědčení.

Literatura.

Právo občanské.

Dr. *Joseph Mauczka*, *Der Rechtsgrund des Schadensersatzes ausserhalb bestehender Schuldverhältnisse*. Mit besonderer Berücksichtigung des oesterreichischen und deutschen Privatrechts. XVIII a 393, Leipzig und Wien, Franz Deuticke 1904.

Methodickým východiskem při celém problému je pisateli ochrana lidských zájmů (kap. II.). Jediným totiž cílem života lidského jest ukájení nejrozmanitějších potřeb. Prostředky, které tomuto ukájení slouží, jsou statky (v nejširším smyslu slova). Poměr pak zevní člověka ke statku, který je mu prostředkem ukájení potřeb sloužícím, nazýváme zájmem. Zájmy lidské jsou předmětem právní ochrany (III.). Škodou je nazvati každé sůžení možnosti ukájeti potřeby čili porušení zájmů. Pro ručení má však význam jen ta škoda, jejíž příčinou jest chování se člověka (IV. sr. i XXVII.). V oněch případech, ve kterých škodu určitému člověku způsobenou lze imputovati chování se člověka jiného, lze pojímati škodu tu jako důsledek uplatnění zájmů škůd-

cových. Vzniká tudíž kolise dvojích zájmů, t. j. zájmů škůdcových a zájmů poškozeného. Kolise zájmů je tu tedy tenkrát, jestliže zájmy dvou nebo více osob aktuálně nebo potenciálně (hledíc k ohrožení) pospolu nemohou býti uplatněny, to jest musí-li jeden z nich býti porušen, resp. vzniká-li nebezpečnost jeho porušení. Pokud pak se týče těchto kolisí, možno rozeznávati takto: 1. Zájem vyšší (hodnotnější) ohrožuje nebo ruší zájem nižší (méně hodnotný); 2. zájem některý ohrožuje nebo ruší zájem stejně hodnotný; 3. zájem nižší ohrožuje nebo ruší zájem vyšší (V.). Kolise vznikající jest pak takto řešiti: I. Nižší zájmy musí ustoupiti vyšším. II. Bezpraví jest zameziti, bezpraví pak nastalé v důsledcích odkliditi; jedná-li se o zájmy soukromé, dlužno vyčkati se stíháním bezpraví až do intervence poškozeného. III. Porušení zájmů cizích právem chráněných (rechtmässiger Interessen, sr. o pojmu tom níže) má v zápětí povinnost k náhradě. IV. Povinnost ta nemá místa, jestliže by znemožnila neb aspoň nemístně stížila uplatnění zájmu vyššího předpokládajíc, že druhové uplatnění zájmu ohroženého netrpí příliš možností porušení, které netřeba hraditi. V. Ten, kdo dal poslední příčinu k poškození jiného, neručí, jestliže tato příčina nebyla právně relevantní příčinou poškození. VI. Práva subjektivní jsou pokud se týče vzniku, trvání a možnosti výkonu vázána na existenci zájmu, kterému jimi dostává se ochrany. Normám těmto, které nazývá normami kolisními, příkládá pisatel jednak povahu abstrakce z pozitivních právních řádů, jednak povahu thesí právně politických (VI.). Rozboru jejich věnovány jsou výklady další, (VII.—XL.). Ve výkladech těch pak připomíná: K normě I. Dlužno žádati značný rozdíl v hodnotě kolidujících zájmů, ježto by jinak klid nebyl zabezpečen (VII.). K normě II. Bezpravím je nazvati ohrožení nebo porušení zájmu nějakého zájmem nižším, resp. hledíc ke korektuře zmíněné právě pod č. I., porušení zájmu nějakého zájmem méně hodnotným, stejně hodnotným aneb o málo hodnotnějším (VIII.). Opíraje se pak o tento pojem bezpraví, podniká roztřídění zájmů v zájmy právní, právem chráněné (rechtmässige Interessen) a v zájmy právem nechráněné. Tyto mohou býti buď takové, které právní ochrany nezasluhují (schutzunwürdige Interessen) nebo přímo protiprávní (unrechtmässige Interessen). V postupu pojednání přináší formální, limitativní výpočet zájmů protiprávních. (Protiprávním jest: *a*) zájem uplatniti zájem o sobě neškodlivý, není-li to in concreto možno než nepředvídatelným ohrožením anebo porušením zájmu vyššího; *b*) zájem sledovati zájem, který in concreto bez újmy pro jiné může býti uplatněn, tak, že ohrožení nebo porušení jiných zájmů nelze předvídati; *c*) zájem uplatniti zájem o sobě neškodlivý, není-li to in concreto možno než nepředvídaným, ale předvídatelným ohrožením anebo porušením zájmu vyššího; *d*) zájem sledovati zájem, který in concreto bez újmy pro jiné může býti uplatněn tak, že ohrožení nebo porušení cizích zájmů předvídáno nebylo, ač předvídáno býti mohlo. Bezprávný zájem uplatňuje se dále tenkrát *e*) *f*), jestliže při skutkovém základu stejném, jaký veden jest pod lit. *a*) *b*) ohrožující nebo škůdce ohrožení nebo porušení chtěli, *g*) jestliže ohrožení nebo porušení cizího majetku bylo účelem ohrožovatelným nebo škůdcovým) (IX.). Dospívá pak zřetelem k této delimitaci k tvrzení, že veškeré zájmy, resp. jejich povaha jako zájmů

právních či protiprávních je relativní (X.) [Výklady kapitoly IX. a X. nezdají se mně býti přesným vyjádřením myšlenek pisatelových, a spíše bylo by obsah oněch kapitol označiti jako konkretisování pojmu bezpraví. Věc je ta: kolidují-li spolu dva zájmy různé hodnoty, nelze říci s hlediska pisatelova, že vyšší zájem je zájmem právním, zájem nižší zájmem protiprávním (abych věc zjednodušil, nehledím tu ke korektuře podávající se z kap. VII. a VIII.). Z různých totiž výroků pisatelových dlužno zavírat, že roztrídění zájmů v zájmy právní a protiprávní jest pokládati absolutním. Lze říci tedy jen tolik (s hlediska pisatelova ovšem), že porušení zájmu nižšího vyšším je právem chráněno, porušení zájmu vyššího nižším pak že je bezpravím. Důsledně nelze mluvit o tom, že relativní jsou zájmy, resp. jejich povaha jako zájmů právních a protiprávních; relativní je jen charakter konkrétního porušení jako právem chráněného a bezprávného. Sr. k tomu zejména výklady pisatelovy o třetí normě kolisní, kde mluví se zhusta o případech, kdy vyšší zájem porušuje nižší, a přece nazývá se porušení takové porušením zájmů právních; sr. i výklady na str. 168.] K normě III. 1. Zůstane-li kolisní norma č. I. bez korektury, ocitneme se v rozporu s přítomným právním řádem společenským, jenž založen je na hospodaření soukromém. Odtud musíme přijmouti východiště to, že tomu, jehož nižší zájem porušen byl uplatněním zájmu vyššího, poskytneme prostředky, aby mohl ukojiti potřeby jiné, stejně hodnotné jako ony, jejichž ukojení bylo mu zmařeno, t. j. nahradíme škodu jemu vzniklou. 2. Porušilo-li uplatnění zájmu nižšího zájem vyšší, dlužno pokládati náhradu škody za odčinění bezpraví zřetelem k tomu, že porušení možno odčinit poskytnutím prostředků k ukojení potřeb jiných. K normě IV. Úkolem třetí normy kolisní jest, aby rozřešila kolise zájmů vytčením povinnosti k náhradě škody. Tohoto úkolu by však řádně nesplnila v oněch případech, kdy rušící zájem by nesnesl ručení za škodu a je vyšší než zájem porušený. Neboť kdyby uplatnění jeho spojeno bylo s nebezpečenstvím ručení, nedělo by se buď vůbec anebo by aspoň bylo velmi stíženo. Tím však byl by zájem vyšší obětován zájmu nižšímu v odporu s prvou normou kolisní, a proto musí ručení odpadnouti (XIII.). Výklady o třetí a čtvrté normě kolisní resumuje pisatel takto: Je přívržencem ručení za veškerou škodu způsobenou (Erfolghaftung), jež odpadá jen ze zvláštních důvodů. Všimaje si pak námitek proti ručení takovému uvedených, snaží se dovoditi, že námítky ty neodnímají půdy zásadě samé, nýbrž jen bezvýjimečné její působnosti, jež právě odklizena je kolisní normou čtvrtou (XIV., XV.). Jako zvláště důležité aplikace této čtvrté normy kolisní pokládá *M.* tato pravidla: Za poškození, které vzniká osobám nějaký podnik provozujícím svobodnou soutěží (pokud nejedná se o soutěž neloyální, t. j. o soutěž, která má za účel poškoditi konkurenta a neslouží veřejnému zájmu na svobodné soutěži), nebude ručiti, poněvadž škůdci (poškozujícímu zájmu) stojí po boku zájem veřejnosti na svobodné soutěži (na stlačení cen pokud možno nejvyšším) a poněvadž by tato svobodná soutěž byla eliminována, kdyby pozdější podnikatel měl staršímu hraditi újmu z nového podnikání tomuto vzcházející (XVII.). Aplikací čtvrté normy kolisní je dále zrušení ručení v oněch případech, kdy ručení takové by ohrozilo zájem škůdcův na existenci (po případě také na existenci

slušné nebo dokonce na dosavadním způsobu života). Úpravu takovou nelze ovšem pokládati právem platným, ale již dnes vyskytují se v právu slibné její počátky a sice i v právu rakouském (na př. omezení exekuce) (XX.). K normě V. Pátá norma kolísá míří na případy takové, ve kterých porušení zájmu vzniklo konáním cizím, k němuž zavadlo podnět bezprávné konání poškozeného. (Strana processní byla odsouzena k placení nákladů sporu, bylo zažádáno za prozatímní opatření a nárok sporný objeví se později důvodným, škoda způsobena byla ve spravedlivé sebeobraně atd.) Tu sice jak chování se škůdcovo, tak chování se poškozeného je příčinou škody. Ale právně relevantní příčinou je chování se poškozeného, a proto ručení musí nezbytně odpadnouti (XXI.). K normě VI. Poněvadž práva subjektivní dána jsou jednotlivcům jediné k ochraně jejich zájmů, odpadá ochrana, kterou právní řád dává ve formě práv subjektivních, nejsou-li tu ony zájmy. Práva mohou býti uplatněna jen k sledování oněch prospěchů, k jejichž ochraně dáno bylo právním řádem to které právo. Šestá norma kolísá zakládá se na ideji, že právní řád je institucí rozumnou. Zřetelem k tomu všemu výkon práva subjektivního, který nezakládá se v konkrétním případě na zájmu vykonatelově, ruší zájmy cizí, zavazuje k náhradě škody způsobené. Sem náleží zejména šikána, zleužití práva (XXIII.). Ku konci části theoretické pokouší se pisatel, vytknův formální thesi, že hodnocení zájmů vykonává třída v konkrétní organizaci společenské panující, a že úvahy, kterými ona tu se řídí, opírají se o její potřeby, postavití hodnotovou stupnici rozmanitých zájmů lidských odpovídající dnešním názorům (názorům vrstev dnes panujících), ač ovšem prohlašuje, že je si vědom pochybnosti počínání takového (XXIV.). Pojednání ostatní (XXVII.—XL.) přináší výklad norem kolísáních hledíc k ustanovením zákonným a snaží se o průkaz, že normy ty jsou ve shodě s příslušnými ustanoveními moderních zákonů, resp. že podle názorů o jednotlivých bodech panujících bylo by ustanovení ta s oněmi uvéstí v soulad. — Výklady právě naznačenými však bohatý a zajímavý obsah spisu není nikterak vyčerpán. Jsou tu dále dobré přehledy názorů dosavadních a pronikavá, zevrubná jich kritika, výklady historické o četných otázkách a některé zajímavé výklady další. Pokud těchto se týče, bylo by zejména upozorniti na výklad o praeventivním významu povinnosti ručiti za veškerou škodu způsobenou a contrario škody zaviněné (ježto mezi hranicemi, které tvoří jednak zavinění jednak opatření bezpečnostní hospodářsky možná, leží velké pole opatření nákladnějších či méně nákladných, jež vynucena býti mohou jen stanovením ručení za škodu způsobenou) (XVI.), na výklad o sociálně-politickém působení norem o náhradě škody ustanovujících (XXV.) a konečně na výklad o poměru thematu spisu k problémům příbuzným (k reparaci, k náhradě škody ze smluv, z kvasikontraktů, z rady, z omylu, k ustanovením legis Rhodiae de jactu a právních útvarů znamenajících její rozvedení, k ručení za porušení povinností úředních, k ručení korporací veřejných, k náhradní povinnosti z titulů veřejných atd.) (XXVI.).

Není možno vejíti v tomto referátu v detailní rozbor spisu *M-ova*, nelze ani činiti úsudky o odůvodněnosti názorů jeho de lege ferenda, ani zkoumati správnost závěrů učiněných s hlediska práva pozitivního (ač možno i tu pro-

hlásiti, že rozpakoval bych se v leckterých bodech spolupodepsati výsledky, ke kterým *M.* dospívá). Rozbor takový vyžadoval by hledíc k obsahové bohatosti spisu *M-ova* obšírného pojednání. Možno však i tu konstatovati, že jedná se o spis velmi duchaplný (ač ovšem, jak i pisatel sám doznává, zásady jím hlásané nejsou nova, nýbrž znamenají spíše domyšlení jistých řad myšlenkových prvé postavených, a sice zejména, jak referentu se zdá, myšlenek, které postavil *Merkel* ve svém spisu *Kollision rechtmässiger Interessen*), na zevrubném a pronikavém studiu příslušných otázek, jakož i obsáhlém materiálu literárním i zákonném založený, o spis, kterého nikomu nebude lze pominouti, kdo otázkami stejnými nebo příbuznými bude se zabývati. Bylo by jen připomenouti, že způsob výkladů valně stěžuje lekturu spisu a sice zejména více než hojné citace v textu obsažené, jež myšlenky pisatelovy zhusta zatlačují do pozadí a syntésu jich stěžují. K.

Civilní řízení.

Přehled literatury v roce 1905. (Pokrač.)

§ 391. Kompensaci dle c. ř. s. líčí *G. Jaroslavski*;²⁴⁾ o knize této podává zprávu *R . . . r* (Prz. str. 516), o díle *O. Müllera* v předešlém přehledu uvedeném *G. Petschek* (Not. str. 327) a *O. Pisko* (Grünh. sv. 32. str. 441). *A. Stölzel* (D. J. str. 513) vykládá u příležitosti souhlasného rozsudku říšského soudu německého opětně svou známou theorii o zamítnutí žaloby bez provádění důkazu, pak-li se illikvidní nárok žalobní podmínečně sčítuje na likvidní protipohledávku. Předmětem sporu jest toliko povinnost žalovaného k placení, pročez výrok o strávení protipohledávky stane se nezbytným teprve tenkrát, když sčítující jej žalobou na vzájem výslovně žádá. Pouhou eventuální kompensací nepodmiňuje zamítnutí žaloby průkazem jejího skutkového základu, nýbrž právě jen rozhodnutí o vykonaném sčítování. Též *H. Untersteiner* (G. Z. str. 245) má za to, že při popřené pohledávce žalobní návrh na rozhodnutí o nároku ku kompensaci nabídnutém odpadá, pak-li žalobce své právo neprokázal. Chce-li žalovaný sčítovati několik pohledávek, může až do ukončení ústního líčení určit pořad, ve kterém soud jest povinen jich použiti ku kompensaci; jsou-li illikvidní, dojde k výroku o tom, které z nich nestávají, jen tehdy, když součet za pravé uznaných nestačí k úplnému uspokojení žalobce. Nebyl-li pořad stanoven, vyznačíž jej soudce sám dle zájmu strany; pakli toho opomenul, bylo všech pohledávek poměrně k sčítování použito s tou výjimkou, že v případě jich popření stávající byly vyčerpány úplně, a nárok na ostatní zamítnut poměrně k částce nároku žalobního sčítováním neuhrazené. Zahájení sporu nastane ohledně celých pohledávek ku kompensaci navržených, i když jich součet zažalovaný obnos převyšuje; je-li

²⁴⁾ O kompensacie wedle nowej procedury ciwilnej. Lwów 1905. Nakł. autora.